

gezegd, met die industrie-arbeiders diende te geschieden voor wie in hun bedrijven voorlopig geen werk was. De fabrikanten waren er hogelijk in geïnteresseerd, hen aan hun bedrijven te 'binden' — ontslag zou betekenen dat zij bij duizenden naar de gemeentelijke diensten voor Maatschappelijk Hulpbetoon zouden worden verwezen van welke zij slechts een lage uitkering zouden ontvangen; daarvan zou maatschappelijke onrust het gevolg kunnen zijn. Besloten werd, de bedoelde arbeiders allen op wachtgeld te plaatsen en op voorstel van de Muralt en het Militair Gezag keurde minister van den Tempel goed dat dat wachtgeld 80% van het tariefloon zou bedragen. Die wachtgeldten werden geput uit een fonds waarvoor de gelden goeddeels door de regering ter beschikking werden gesteld: aan de bedrijven werd over de eerste drie maanden 70% van de uitgekeerde wachtgeldten gerestitueerd, nadien 80%.

Hadden al die maatregelen nu tot gevolg dat wie tot productieve arbeid in staat was, inderdaad die arbeid ging verrichten? Neen. Men behoefde in het bevrijde Zuiden maar om zich heen te zien om te constateren dat er tallozen waren die er in slaagden zich staande te houden zonder productieve arbeid te verrichten. Uiteraard gold dat voor diegenen die wachtgeld ontvingen, maar er waren ook anderen. Begin '45 poogde het Militair Gezag tweemaal, alle arbeidskrachten te registreren, de tweede maal met de strafbepaling er bij dat wie voortaan geen registratiebewijs kon tonen, geen distributiebescheiden zou krijgen. Tegen die maatregel (een herhaling van wat Rauter begin '44 in bezet gebied had trachten te bereiken door de invoering van de Tweede Distributiestamkaart en van het controlezegel op het persoonsbewijs) rees zoveel verzet dat de strafbepaling werd ingetrokken en in plaats daarvan verordonneerd werd dat wie geen registratiebewijs kon tonen, aan het gewestelijk arbeidsbureau zou worden opgegeven. Ook dat haalde niets uit. Kennelijk maakte de samenleving het mogelijk om het bedrag dat men nodig had om in leven te blijven, buiten elke controle om wekelijks bijeen te krijgen en dan op een wijze die minder inspanning vergde, althans als aangenamer werd gevoeld, dan regelmatige arbeid in de bedrijven, op het land of bij de Duw. Er was geen gebrek aan zwarthandelaren, niet zo zeer grote zwarthandelaren (daarvoor waren er te weinig goederen), maar eerder kleine: scharrelaars die hier en daar wat hadden weten op te pikken, vooral bij de Geallieerde *dumps*, of die uit België goederen Nederland binnen smokkelden, met name tabak en jenever. Elke Geallieerde militair kon wekelijks zestig sigaretten kopen maar lang niet allen rookten of rookten zo veel. Wie sigaretten over had, kon ze altijd wel tegen betaling aan een Nederlander kwijt en die had dan geen moeite om er kopers voor te